

Справа „Турек проти Словаччини”

(„*Turek v. Slovakia*”)

У рішенні, ухваленому 14 лютого 2006 року у справі “Турек проти Словаччини”, Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 8 Конвенції;
- було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції щодо права на розгляд справи упродовж розумного строку.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 8000 євро як компенсацію моральної шкоди і 900 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Іван Турек є громадянином Словаччини, народився 1944 року і мешкає у м. Прельові (Словаччина). На час подій заявник посідав керівну посаду у системі управління освітою.

У березні 1992 року щодо заявника було складено висновок про недовіру. Цей висновок був підготовлений Міністерством внутрішніх справ Чехословаччини на запит працедавця заявника (таку процедуру було здійснено відповідно до Закону “Про люстрацію”, який встановлював додаткові вимоги щодо зайняття певних посад у державному секторі). Внаслідок цього п. Турек змушений був звільнитися з роботи.

У висновку йшлося про те, що свого часу п. Турек був завербований колишньою Державною службою безпеки Чехословаччини (далі - ДСБ) і став її співробітником. Термін „співробітник” було вжито у сенсі, сформульованому у Законі “Про люстрацію”. Відтак, з моменту ухвалення висновку заявника автоматично було позбавлено права займати певні посади, визначені у згаданому законі. Натомість заявник стверджував, що свого часу він вимушено зустрічався зі співробітниками ДСБ. Ці зустрічі мали місце кілька разів у період між його поїздками за кордон у 80-х роках. Заявник наголошував, що жодного разу він не надав ДСБ конфіденційної інформації, а відтак ніколи не був її таємним інформатором.

Спочатку заявник оскаржив до суду висновок Міністерства внутрішніх справ Чехословаччини. Згодом він звернувся з позовом проти Служби розвідки Словаччини (далі – СР), до відання якої перейшли відповідні архівні матеріали колишньої ДСБ

Чехословаччини. П. Турек домагався від суду спростування інформації про те, що його, як стверджувалося у висновку, було завербовано співробітником колишньої ДСБ.

Під час слухання справи СР надала суду певні архівні дані, які стосувалися заявника. При цьому СР наполягала на цілковитому дотриманні правил конфіденційності, оскільки відповідні матеріали належали до цілком таємних. Суд, який розглядав справу п. Турека, заслухав свідчення декількох колишніх співробітників ДСБ. СР подала суду як доказ також і нормативний акт під назвою “Внутрішні засади діяльності міністерств з питань таємного співробітництва”. Цей документ також було класифіковано як конфіденційний. Тому п. Туреку не дозволили з ним ознайомитися. Зрештою заявнику було відмовлено у задоволенні його позову.

У 1999 році Верховний суд Словаччини підтвердив рішення регіонального суду у справі заявника. У своєму рішенні Верховний суд відзначив, з-поміж іншого, що лише незаконне порушення ДСБ справи про особу могло розглядатися як порушення права на недоторканність доброго ім'я та репутації цієї особи. Отож саме на заявника покладалася обов'язок довести, що справу проти нього було відкрито з порушенням правил, які на той час існували. Однак, як вказав Верховний суд, п. Турек виявився неспроможним це продемонструвати.

Зміст рішення Суду

Заявник передовсім скаржився на збереження в архівах колишньої ДСБ Чехословаччини його справи, де він значився як її співробітник. Також п. Турек оскаржував висловлену йому недовіру з мотивів безпеки. Зрештою він стверджував, що відмова у задоволенні позову щодо незаконного збереження його справи в архівах ДСБ і наслідки, які з цього випливали, були порушенням його права на повагу до приватного життя. Заявник, крім того, оскаржував тривалість судового розгляду його справи. Він зазначав про порушення ст. 8 Конвенції та ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд визнав законну можливість обмеження доступу учасників судового процесу до ознайомлення з матеріалами служби безпеки навіть тоді, коли служба є однією зі сторін у справі. Втім, коли йдеться про процедуру люстрації, такий підхід, на думку Суду, є незастосовним. Адже процедура люстрації стосується передовсім встановлення фактів, які мали місце давно, зазвичай ще за часів комуністичного режиму. А відтак, справи щодо люстрації не зачіпають поточні питання функціонування служби безпеки.

Стосовно цієї справи Суд звернув особливу увагу на те, що у ній йшлося про законність дій служби безпеки. А ця обставина ще більше послаблювала принцип обмеженого доступу до матеріалів служби.

Національні суди, які розглядали справу, вважали, що принциповим було те, аби заявник сам довів, що втручання держави у його права суперечило чинним на той час правилам. Насправді, ці правила були таємними, і заявник не мав повного доступу до них. Натомість СР мала цілковитий доступ до цих документів. Тому Суд дійшов висновку, що така вимога судів до заявника була для нього надмірним тягарем, а точніше – обов'язком, який не можна було виконати. Така вимога порушувала принцип процесуальної рівності сторін. Отож Суд постановив, що мало місце порушення ст. 8 Конвенції. Підставою порушення Суд визнав відсутність процедури, яка надала би заявнику можливість домагатися захисту свого права на повагу до приватного життя.

Суд не вважав за необхідне окремо вивчати скаргу щодо можливих негативних наслідків для приватного життя заявника, спричинених відмовами у задоволенні його скарг на національному рівні. Також Суд не розглядав питань про законність відкриття колишньою ДСБ справи щодо заявника і про підставність висновку про недовіру йому з мотивів безпеки.

Далі Суд розглянув скаргу заявника на надмірну тривалість судового провадження. Суд передусім взяв до уваги те значення, яке для заявника мала оперативність вирішення його справи. Відтак Суд постановив, що розгляд справи заявника упродовж семи років і майже п'яти місяців двома судовими інстанціями був надмірним і порушував вимогу розумної тривалості, передбачену ч.1 ст. 6 Конвенції.